

PAPÍRSZELETEK

N É M E T H I S T V Á N

A görcsoldó tabletták után végre piacra dobták a magányoldót, igaz, nem tabletták formájában. Kiderült ugyanis a számítógépről, hogy rengeteg jó oldala mellett egészségügyi szempontból is áldásos, mert aki birtokolja, megszabadulhat a nyomasztó magány érzésétől. S minthogy ebben a betegségben főleg idős emberek szenvedtek, idült betegségük egy csapásra és sikeresen megoldható. Semmi más nem szükséges hozzá, csak az, hogy el kell sajátítaniuk ennek a csodálatos masinának a kezelését, aminek a segítségével bekapcsolódhatnak a világhálóba, miután kedvükre csesztelhetnek a szomszédaiikkal, barátaikkal, ismerőseikkel, gyermekeikkel, unokáikkal, voltaképpen az egész világgal tengeren innen és túl. Persze rendelkezniük kell egy készülékkel, mert anélkül nem megy, nem lehetséges a csesztelés, ami számítógépes nyelven alighanem a hagyományos csevegést jelenti s amit mind ez ideig közvetlenül, négy-, hat- vagy sokszemközt bonyolítottak le az idős férfiak és asszonyok, a technika fejlődésével pedig telefonon, immáron ezt „megélhetik” számítógép segítségével. Megoldódni látszik tehát egy igen súlyos probléma, az elmagányosodásé, mert rájöttünk, rávezettek bennünket, elhitették velünk, hogy a számítógép a leghatásosabb magányoldó, már csak annál az egyszerű oknál fogva is, hogy az egész világon elterjed, lassan a földkerekség minden palotájába és kunyhójába eljut, a gyárak alig győznek elegendőt előállítani belőle, a kereskedők türelemre intik a begyulladt vásárlókat, amiért nem tudják azonnal kielégíteni igényeiket. S miközben az orvosok gyanakodva és indokolt

tartózkodással figyelik az e körül zajló eseményeket – mert ha csakugyan beválik a számítógép magányoldó hatása és ez világméreteket ölt, elvesztik betegek jelentős részét, ami bevételeik csökkenéséhez vezet –, addig a szociológusok tapsolnak örömben, hiszen az emberek életéből kiiktatódik az elmagányosodás; a társadalmak e negatív rákfenéje (mint-ha a társadalmaknak pozitív rákfenéi is lennének!) s helyett megindul egy pozitív folyamat, amilyenről eddig még csak álmodni se mertünk. Legjobban mégis a gyárosok és a kereskedők dörzsölik a tenyerüket, mert egy olyan portékát dobtak a piacra, amely kelendő, mint a cukor. Épp az imént említett szociológusok figyeltek fel rá – a piackutatók adataira támaszkodva –, hogy a számítógép népszerűsége, bizonyára a szóban forgó tulajdonsága okán, a fiatalok oldaláról átbillent az idősek oldalára. Elbeszélgettek egy matrónával, aki boldogan dicsekedte el ország-világ előtt, hogy ő minden este csesztel. Immár virtuális nagymamaként tiszteli a szűkebb s tágabb rokonsága. A szomszédságában lakó édes- és egyszülött lányával is legszívesebben számítógépen keresztül érintkezik. És mindenki, akinek csak van számítógépe. Valóban szórakoztató, igazán élvezetes, és ami a legfőbb: oldja, feloldja a magányt. Bezárkózol a szobádba s mégse vagy egyedül! Veled van a számítógép. És veled marad az utolsó leheletedig. Végre meglelted a leghűségesebb barátodat. Nem vagy többé rákényszerülve, hogy a való világgal érintkezzél, amely végzetesen eldurvult, mind hazugabbá, álságosabbá vált, arról nem is szólva, hogy mind időszerűtlenebbé, túlhaladottabbá, szemben a virtuális világgal, amely most már mindenki számára elérhető, kedvünkre lubickolhatunk és csesztelhetünk benne. Ülünk egy virtuális üvegbura alatt s napokon át cseveghetünk akár a Teremtővel is. Többé eszünk ágába se jut földi nyomorúságunk. Életünkben egy gombnyomással kiiktattuk a magányt. Kétszeresen elsirathatjuk megboldogultjainkat, akik nem érhették meg ezt a legeslegújabb szép új világot, idő előtt belepusztultak feloldhatatlan magányukba, nyugodtanak békében.

*

Lassan megszokom már, ha a rádióriporter – mondhat ki mit akar, ficsúr lehet a lelkemadta – önözi azt a tisztességben megőszült parasztbácsikát, akit a lucernatermesztés jövőjéről faggat. Ön, Antal bátyám,

mióta termel takarmánynövényt? – hangzik a kérdés. Magam elé képzelem Antal bátyámat, aki hosszú és küzdelmes élete során volt már büdös paraszt, kulák, de néptárs is a megszólításban, és volt még sok minden más, hogy végül, élete alkonyán önné dicsőüljön, de aki ezt az önözést éppúgy nem tudja lenyelni és jó szívvel elfogadni, mint az elvtársozást annak idején, mert úgy érzi, hogy neki nem jár ki ez a „titulus”, sérti az önérzetét, nem tartja tisztességesnek, ha egy idegen – mert csak idegen képes ilyesmire – leönözi, magyarán kigúnyolja. Magam elé képzelem tehát a százszor megalázott, megtaposott idős parasztot, aki a falujában mindig a rangja szerint szólított meg mindenkit, de aki a földművestársait vagy a hasonszőrűeket sohasem önözte, még azokat sem, akiket ez a megszólítás megilletett volna, egyszerűen azért, mert az önözés sehogy sem állt a szájára. Számára a tanító úr mindig tanító úr volt, a doktor úr doktor úr, a jegyző úr jegyző úr és így tovább. Ha nagyon megszorították, még a kegyelmes uramozást is megtanulta, kénytelen-kelletlen az elvtársozást is, de az önözést soha, semmiképpen. S most, nyolcvanon fölül, ugyanabban a parasztházban, amelyikben meglátta a napvilágot s amelyikben ma is paraszti státusban és agyonagyusztált (agyonfoltozott) pantallójában él, s ahol egy ifjonc rádiós a lucernatermesztés jövőjéről faggatja – egyszerűen leönözik. Előbb le kell eröltetnie a torkán az emiatt keletkezett gölödint (gombócot), hogy meg tudjon szólalni, hogy válaszolni tudjon. Látom arcának színeváltozását, egy kicsit talán a szívébe is belelátok. Tudom, hogy amíg élt a felesége, ritka jókedvében hékámnak szólította, őt pedig a megboldogult mindvégig kendezte, magázta, akkor is, ha kedves akart lenni hozzá, s akkor is, ha haragudott rá valamiért. Olyan, akit urazni kellett volna, nem is volt a közelükben, nagysága sem, kegyelmeseket és nagyméltóságúakat még csak hírből sem ismertek. Fiatalkorukban született, koronás felséggel se találkoztak, mert akkor még nem találták fel és terjesztették el a tévét meg a számítógépet. A kiskegyedről is csak sejtették, hogy a szebbik nemhez tartozhat. Még a széphanzású kelmeddel sem sikerült megbarátkozniuk. Ama „hé, paraszt”-nak a kései leszármazottai voltak, akit Laczfí uram a mezőn áthaladva megszólított: melyik út megyen Budára? Vagy még régebbieké, mert Toldi Miklós tulajdonképpen nem is volt paraszt. Ezért is nyilallott szívébe ez a „szégyenletes” szó. Paraszt? Hiszen a paraszt még a szinonimaszótár

szerint is durva modorú, faragatlan embert jelent. Tudatlan jobbágy-származékot. Műveletlent, aki csak földművelésre alkalmas. Bugrist. Sunyit. Mucsait. És mindezek után azt kellett megérnie, hogy leönözik.

Mit szól ehhez Óxelenciád? – kérdezem, így letegezve ama képzeletbeli, virtuális személytől, aki rangban az elérhető legmagasabbra tornázta fel magát, kérdezem egy ugyancsak képzeletbeli rádióinterjúban.

Semmit – válaszolna Óxelenciás uram. Azt már nem mertem volna neki bevallani, hogy nem tudom, mit tesz, mit jelent felséges rangja előtt az a nagy Ő, hiszen nem is tudhatja azt egy sültparaszt, akinek szívébe nyilallik a szó, ha leönözik.

És végezetül: a jegyzetünk elején emlegetett rádióriporter, ha elvetődik mondjuk Bogarasra tájékozódás végett, vajon hogy szólítja meg az első útjába kerülő töpörödött anyókat, a nyolcvankilenc éves Juszti nénit? Talán így, hogy *asszonyom*, melyik út megyen itt a piacra? Juszti néni erre gyanakodva végigméri az ismeretlen fiatalembert, majd fölháborodott hangon rendreutasítja: *asszonyod* neked a Csöpi kutyám kedvese!

Hát még ha leönözné a ficsúr Juszti néniénket! Bár még ezt is megérhetjük, hiszen erősen polgárosodunk, paraszti nyelven szólva, urasodunk.

*

A független és a világbékét körömszakadtig védelmező Egyesült Nemzetek Szervezete tervet dolgozott ki arra az esetre, ha az Egyesült Államok csakugyan megtámadja Irakot, amire, derül ki lassacskán, nemcsak ama bizonyos szeptember 11-i terrortámadás miatt és óta készül, hanem más miatt is és jóval a szörnyű New York-i tragédia megtörténte előtt. Az a borzalmas bűncselekmény azonban mintha jó ürügyül szolgált volna az Államoknak az ettől független, mert előre kitervezett háború megindítására. Így legalább leplezetlenül, nyíltan és arcátlanul megkezdődhetett a háborúra való uszítás. Folyik is már jó egy éve. A világ azonban hallgat, mi mást is tehetne egy olyan nagyhatalommal szemben, mint amilyen Amerika. Nem mindenütt és mindenkor teremnek olyan srácok, mint amilyenek Pesten voltak ötvenhatban. A diplomaták meg, ugye, csak diplomaták. Vannak ugyan háborúellenes tüntetések, még az Egyesült Államokban is, de, mondjuk, az írófejedelmek mintha vég-

képp behúzódtak volna elefántcsonttornyaikba, abban a hitben, hogy azokat a tornyokat nem érheti terrortámadás, sem atomtöltetű rakéta. Mind ez ideig a leghatározottabban a Szentszék tiltakozott a háborús készülődés ellen.

És most az Egyesült Nemzetek Szervezete tervet dolgozott ki arra az esetre, ha mégis kitörne az a háború, amelyik máris dúl. Kilencszáz-ezer feltételezhető menekült számára máris összegyűjtött és biztonságba helyezett annyi élelmiszert, amennyi két hónapra elegendő lesz ennyi ember számára.

Most, ugye, mondhatná az elefántcsonttorony lakója, hogy ebben a mohóságában mindenre képes világban mégiscsak akadnak jó lelkek. Akik pénzt és élelmet gyűjtenek a harmadik világháború várható áldozatainak. Még ki sem tört teljesen a dúló világháború, máris gondoskodnak azokról, akik, ha megrokkanna is, mindenüket elvesztve, túlélnek a borzalmakat.

Nem tudom, az esedékes harmadikat megelőző háborúk kitörése előtt voltak-e ilyen humanitárius kezdemények? Vagy a múltban a világ még nem volt ilyen arcátlanul kétszínű?

A jó emberek bizonyára már a menekülttáborok helyét is kijelölték. Vajon a leendő tömegsírokat is?

*

Boldog az író, akinek mossák a fejét, mert az annak a jele, hogy még számon tartják, úgy-ahogy odafigyelnek a munkájára. Ugyanakkor boldogtalan is. Mert nem a fejmosást kedveli – már saját maga is egyre ritkábban mossa, – nem a számonkérést, ne adj Isten, a kioktatást, inkább a legyezgetést, a természetéből fakadó hiúságának a legyezgetését. Mert hát az istenadta beképzeli magáról, hogy az, amit letesz az asztalra, maga a kikezdhethetlen tökéletesség. Remekmű. Aztán fölbukkan az éji homályból egy műkritikus, aki mit sem törődve az író érzékenységével és hiúságával, megállapítja, hogy nemcsak a remekműnek, de a létrehozójának is akadnak néminemű fogyatékoságai. Az utóbbinak, hogy nem áll ki keményebben, határozottabban, félreérthetetlenből. Sőt, hogy nem áll föl. Nem a helyéről, amelyet az örökkévalóság rangos padsorában elfoglalt, hanem arra a bizonyos hordóra. Ahonnan szónoklatot volt szokás intézni az egybegyűltekhez. Politikait.

Ebben a pillanatban az író kapkodni kezdi a fejét, mert a balsejtelve azt súgja, hogy fejmosás kezdődik.

Részesült már hasonlóban, tudja, mi a nyílt színi fejmosás.

Amikor tudós műkritikusok azt vetették a szemére, hogy az író írjon, ne pedig szónokoljon.

Hát akkor most mit csináljon az író?

Nem marad más hátra szegény szerencsétlennék, mint hogy magába szálljon. Tulajdonképpen ez az a kegyelmi állapot, amelyre mindig is vágyott, de a hiúsága és egyéb gyarlósága meggátolta abban, hogy teljesen átadja, átengedje magát ennek a szent állapotnak. Holott ez az az állapot, ahonnan el lehetne jutni valahová. Például oda, hogy az Ige már régtől fogva létezik, kezdetektől fogva s azt immár, annyi idő múltával nem hirdetni, hanem gyakorolni kéne.

A költők ennek ellenére el ne hallgassanak a világ végezetéig.

És a Múzsák se. Ennek egyetlen feltétele, hogy ne legyen háború. Pedig háború lesz. Félő, hogy minden eddiginél borzalmasabb. És te tehetetlenül nézed a készülődést. Óvatos kétségbeeséssel.

*

Szeged, a József Attila sugárút és a Római körút sarkán állunk. A sugárúton egy vidám társaság tart felénk, felnőttek, gyerekek vegyesen. Egy népes család apraja-nagyja. Nem mondták ugyan, hogy egyazon családhoz tartoznak, de ez látszik rajtuk, „lerí” róluk. A menet élén egy pöttöm legényke halad, nem lehet több háromévesnél. Ahogy a körút sarkára érnek, a legényke hátrafordul, és határozott hangon megkérdezi a társaságtól.

– *Merre tartsunk?*

Így. A kérdés logikus és szó szerint *helyénvaló*. Hiszen az utcasarokra érve három irányban folytatható az út: előre, a körúton átvágva, balra, a sugárúton keresztül és jobbra. Az egyik felnőtt, talán a kisfiú édesapja a kinyújtott karjával mutatja az útirányt: előre! Jó, fordul vissza a gyerkőc, s már ott toporog a csapat minden tagja szorosán a háta mögött a villanyrendőr zöld jelzésére várva. Másodpercen belül szabad előttük az út, átsietnek a zebracsíkon, mi maradunk lecövekelve ott, ahol bevártuk őket, holott nem is őket vártuk, csak ácsorogtunk, nem tudván eldönteni magunkban, hogy „merre tartsunk”.

Így lettünk részesei egy olyan élménynek, amit soha el nem felejtünk. Pedig semmi különös nem történt. Csupán annyi, hogy egy utcasarkon, egy útelágazásnál egy kis magyar az ő édes hazájában s édes anyanyelvén a valahová való igyekvésük közben „válaszút” elé érve föltette az őt követőnek a helyénvaló kérdést: merre tartunk?

Most oldalakon át okoskodhatnánk azon, hogy ez a kis srác minden idők legaktuálisabb kérdését vetette fel azon a szegedi utcasarkon, hiszen országok, népek, nemzetek, családok, egyének megannyiszor állnak válaszút előtt s mindannyiszor felmerül számukra, számunkra a „merre tartunk” örök dilemmája. Okoskodás helyett inkább mi is kérdést teszünk fel, egy buta kérdést: vajon idehaza, minálunk, Újvidéken vagy Szabadkán, akad-e még egy hároméves forma kis magyar, aki okosan, felnőtt módra, így, pontosan így, ezekkel a szavakkal tenné fel nekünk ezt a lényegre törő, fogas kérdést? Attól tartunk, hogy ezt immár legfeljebb csak a riadt szeméből lehetne kiolvasni. Nem azért, mert nem tudna megszólalni az anyanyelvén. Meg tudna. De már nem úgy, mint a szegedi testvére.

*

Szintén Szeged, a Móráról elnevezett városrészben s annak is az író nevét viselő borozóban.

A „szigorú időkről” beszélget csendesesen két atyafi, miközben egyikük a szigorú időket, a „nagy fegyelmet” így jellemzi: „Megfordult a kutyában a sörét.”

Az ilyen sörétes mondások is kikopnak nálunk a közbeszédből; nem azért, hogy „tudatosan” megtisztítsuk anyanyelvünket a „fölösleges sallangoktól”, az avasságtól, hanem mert nemcsak kopik az, amelynek meg kéne tartania bennünket – nyelvében él a nemzet –, de egyre inkább szürkül is.

Három sarokkal arrébb, egy másik borozóban:

Betoppan egy tagbaszakadt fiatalember, egy másik, valószínűleg a barátja, heccelődve így fogadja:

– Ki vagy?

A válasz tömör, tüskés, félreérthetetlen:

– Kivagyok!

Egy tizedik kiskocsmában nem állhatom meg, hogy bele ne firkantsam a noteszomba a falra függesztett fohász szövegét s azt sem, hogy itt ne tegyem közzé. Íme:

„Uram! Tégy alkalmazkodóvá engem, hogy együtt élhessek harmóniában azokkal, akikkel torkig vagyok. Amen.”

Aki bebarangolja az egész várost, persze talál itt mást is. Például cégtáblát ilyen szöveggel:

„Dömötör-féle *víztakarékos* WC öblítőtartály.”

Avagy ilyen, egy bútorüzlet bejárata felett:

„Sellaton, a *székértő*.”

Vigyázat: nem szakértő, csupán székértő.

Javasolták a gyerekek, hogy kéthetes szegedi tartózkodásunk alatt öreg csontjaink áztatására járjunk el a termálfürdőbe.

Jómagam inkább a helyszíni – vagy helyszínű – nyelvi fürdőt választottam.

